Dan Ciachir

În orașul lui Constantin

Am fost de două ori la Constantinopol: mai întâi la sfârșitul lunii septembrie 1991, când am rămas acolo o săptămână, apoi un an mai târziu, când am stat doar două zile. Prima dată am ajuns în orașul lui Constantin la capătul unui drum lungit de un accident de autocar, trecând Dunărea la Giurgiu și străbătând Bulgaria cu reliefuri posace. În 1992 am ajuns la Constantinopol tot cu autocarul, sosind însă de la Alanya, din sudul Asiei Mici, după un drum de 800 de kilometri prin Podișul Anatoliei. Atunci am verificat încă o dată intuiția lui G.M. Cantacuzino – formulată și de Anton Bibescu ori de Matila Ghyka (inițial mi se întâmplase în Malta) – care spune că ori de câte ori trecea în Dobrogea i se părea că pătrunde în alt continent, implicit în lumea Orientului. Adevărul acesta l-a rostit și Arghezi într-un interviu dat spre sfârșitul vieții: „Pământul Dobrogei seamănă cu al Palestinei. Iisus Hristos trebuie să fi trecut pe aici".

În toamna lui 1992 locuisem la Efes în Asia Mică, într-o pensiune evocând Tulcea de acum câteva decenii, ambele orașe având coline cu pământ argilos, ulițe în pantă acoperite cu macadam, măgăruși, bostani vărgați, smochini și o lumină statică, blândă, înrudită cu aceea pe care pictorii noștri interbelici o găsiseră la Balcic. După prima noapte dormită la Constantinopol, ieșind din hotelul așezat pe o străduță înclinată, răcoarea dimineții cernută printre salcâmi, aerul sărat și vrăbiile au făcut să mă cred la Constanța. Câțiva ani mai târziu, ducându-mă iar în Asia Mică, avionul cu care călătoream a zburat atât peste Constanța, cât și peste Constantinopol, prilej să-mi amintesc de priveliștea cu cele două poduri transcontinentale de peste Bosfor ce se deschide din culmea reședinței lui Justinian. O panoramă cum nicio împărăție și niciun oraș nu au mai avut. Poate că această priveliște fără seamăn și pereche m-a făcut să spun că aș da zece zile la Paris sau la Londra pe una petrecută la Constantinopol.

Există însă încă un loc de referință de unde poate fi contemplat Țarigradul: din Turnul Galata, înalt de 60 de metri, având o platformă circulară cu o perspectivă de 360 de grade.

Galata este numele unui vechi cartier bizantin al oraşului şi al podului care îl leagă de celălalt mal al Cornului de Aur, fastuosul estuar şi liman maritim. Podul peste care am trecut în urmă cu un sfert de secol, menit deopotrivă vehiculelor şi trecătorilor, plin de dughene înguste, locande şi prăvălii, a ars în 1992 şi a fost reconstruit. Ridicat de genovezi pe locul unui far de lemn bizantin, Turnul Galata a fost, succesiv, închisoare turcească şi foişor de foc. Restaurat de mai multe ori, având ziduri groase de aproape patru metri, înzestrat cu un ascensor, oferă o privelişte al cărei efect este, pe vreme bună, o panoramă apoteotică.

Am rămas pe platforma sa circulară mai bine de o oră într-o dimineaţă de octombrie luminoasă şi cu foarte puţini turişti. În dreapta câmpului vizual albăstrit de cer şi de ape aflate în toate părţile se întindea Cornul de Aur, iar în latura stângă Marea Marmara, zisă şi Propontida sau Marea Albă, prilej să-mi amintesc de observaţia lui Iorga că Bizanţul este o talasocraţie. Dar Turnul Galatei oferea deschidere şi asupra Bosforului.

Privind iarăşi Cornul de Aur, m-am uitat spre capătul său îngustat, unde se află cartierul Fanar şi catedrala Patriarhiei Ecumenice cu hramul Sfântului Gheorghe, statornicită acolo din anul 1600, după mai multe peregrinări. Modestă ca dimensiuni, biserica nu are cum să se distingă din vârful Galatei. Lipsită de turle şi de clopotniţă, pare mai degrabă o clădire civilă cu elemente arhitectonice greceşti. În interiorul ei a predicat însă Ilie Miniat, iar în incintă Constantin Iconomos a redactat în 1848 strălucita Enciclică a Patriarhilor Răsăriteni cu care i s-a răspuns papei Pius al IX-lea şi invitaţiei sale de „unire". De aceea, catedrala Patriarhiei Ecumenice constituie şi astăzi un simbol şi un concentrat de Ortodoxie care ne leagă de epoca lui Justinian şi de aceea a lui Fotie.

Pe platforma circulară a Turnului Galata mi-am amintit un vers al lui Baudelaire: „Om liber, totdeauna îţi va fi dragă marea" şi am simţit acel duh al Răsăritului întâlnit prima oară, în adolescenţă, în preajma bisericii elene din Constanţa, regăsit adesea şi în Bucureşti. Odată, trecând pe lângă Hanul lui Manuc şi pe lângă Biserica Curtea-Veche într-o după-amiază de septembrie, lumina, cerul şi vântul m-au făcut să exclam: „Parcă ar fi la Constantinopol!". Există, de altfel, şi un roman, ambientat la Sulina – Europolis de Jean Bart –, impregnat de acelaşi duh. În niciun alt oraş din străinătate, atât cât am călătorit, în afară de Belgrad, nu m-am simţit acasă; doar la Constantinopol. Iar în vara lui 2008, aflându-mă la Veneţia pe un vaporetto ce străbătea Canal Grande, am simţit o bucurie copleşitoare descoperind asemănarea cu Bosforul, de care mi s-a făcut dor în aceeaşi clipă. Starea aceea nu era efectul nenumăratelor elemente bizantine ale Veneţiei, nu avea resort „cultural", ci era o *trăire*.

În octombrie 1991, deși avea o viteză mică, vaporul care naviga prin Bosfor mi se părea că merge prea repede și că, de pildă, zidurile Fortăreței Rumelia, pe care le recunoscusem, trec vijelios pe dinaintea ochilor, ca și superbele reședințe cu debarcader, pontoane, caicuri ancorate, grădini, parte din ele locuite cândva de familii princiare fanariote sau moldo-vlahe. Dimitrie Cantemir și-a ridicat în Bosfor un palat după propriile planuri. Avea și în Constantinopol o casă, în Fanar, aproape de Patriarhie.

Profeția lui Dostoievski că Țarigradul va redeveni cetate a creștinătății nu s-a împlinit. Îmi amintesc de o discuție din anii '80 ai secolului trecut în care Părintele Stăniloae îmi spunea cu mâhnire că la sfârșitul Primului Război Mondial, la care Turcia luase parte alături de Germania înfrântă, dacă ar fi vrut, Aliații occidentali puteau atribui Greciei Constantinopolul. S-au opus însă, cel mai tare, englezii. Atunci, pentru o vreme, orașul lui Constantin a fost împărțit de către învingători în *sectoare*, precum Berlinul în 1945.

Deși din Turnul Galata se văd și locurile prin care turcii au pătruns în Constantinopol în noaptea de 28 spre 29 mai 1453, starea mea sufletească era una de seninătate și bucurie datorită frumuseții priveliștii, așa cum fusese și aceea din culmea reședinței Paleologilor și cum avea să fie în ceasurile petrecute pe Bosfor sau în clipele de sub cupola Sfintei Sofia, unde m-am simțit fericit.

